

УДК 338.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-6.21>

Литвиненко Т.М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки підприємства,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВАЖЛИВІСТЬ НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Розглянуто процеси деіндустріалізації у світі та в Україні й основні чинники, що їх спричинили та наголошено на необхідності зламу тенденції падіння обсягів промислового виробництва, для чого відкриваються додаткові можливості в умовах настання п'ятого промислового перевороту. У сучасних умовах скористатися можливостями досягнень науки та техніки можуть не лише промислово розвинені країни, а й інші країни світу. Показано, що для України на часі є впровадження в життя ідей не реіндустріалізації, а неоіндустріалізації, доведено, що цінності як елемент економічної культури повинні формуватися на ідеях неоіндустріалізації, нерозуміння цього призведе до ще більшого відставання України від промислово розвинених країн. Розкрито важливість усвідомлення та врахування в практичній політиці ідей науковців про можливості сьомого, когнітивного, технологічного укладу, основним елементом якого є креативний інтелект.

Ключові слова: деіндустріалізація, неоіндустріалізація, реіндустріалізація, технологічний когнітивний уклад, промисловий переворот, економічна культура

ВАЖНОСТЬ НЕОИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ ДЛЯ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЫ

Литвиненко Т.Н.

Рассмотрены процессы деиндустриализации в мире и в Украине, а также основные факторы, объясняющие их появление и подчеркнута необходимость устранения тенденции падения объемов промышленного производства, для чего открываются дополнительные возможности в условиях наступающего пятого промышленного переворота. В современных условиях воспользоваться возможностями достижений науки и техники могут не только промышленно развитые страны, а и другие государства мира. Показано, что для Украины своевременным является претворение в жизнь идей не реиндустриализации, а неоиндустриализации. Доказано, что ценности как элемент экономической культуры должны формироваться на идеях неоиндустриализации, непонимание этого приведет к еще большему отставанию Украины от промышленно развитых стран. Раскрыта важность осознания и использования в практической политике идей ученых о возможностях седьмого, когнитивного, технологического уклада, основным элементом которого является креативный интеллект.

Ключевые слова: деиндустриализация, неоиндустриализация, реиндустриализация, технологический когнитивный уклад, промышленный переворот, экономика культура

IMPORTANCE OF NEO-INDUSTRIALIZATION FOR MODERN UKRAINE

Lytvynenko Tatyana

All states must overcome many problems today. These are such problems as reduction of unproductive resources, environmental pollution, deepening social and economic inequality, strengthening of international competition, deepening of contradictions of social and economic development. Modern countries are looking for new models of economic development on

a new technological basis. The concept of neo-industrialization can form the basis of such a development model. The article deals with the processes of deindustrialization in the world and in Ukraine. The main factors explaining deindustrialization in the world and in Ukraine are also named. Removal of the trend of decline in the volume of industrial production is called an important issue for all countries. The coming next, fifth industrial revolution opens up additional opportunities for breaking the trend of falling industrial production level. The new industrial revolution allows all countries, not only the industrialized ones, to benefit from the advances in science and technology. Emerging countries (China, India, Indonesia, Brazil, Russia, Mexico, Turkey) are a reference point for world development. The loss of these countries in 2040 will be twice as large as that of the G7 countries. The reduction of industrial production continues in Ukraine. The proposal to develop agriculture sector in Ukraine, not industry, is wrong. Without industry, Ukraine turns into agrarian and raw material appendage of the world economy. The differences between the concepts of neo-industrialization and reindustrialization are considered in the article. For Ukraine implementation of ideas not reindustrialization, but neoindustrialization is timely. Practical industrial policy should be based on certain economic culture. Values, ideas of neo-industrialization are necessary elements of economic culture. Ignoring the ideas of neo-industrialization will lead to even greater lag of Ukraine behind industrialized countries. Modern scientists study the possibilities of the seventh, cognitive technological mode. Creative intellect is the main element of the creative way. Without neo-industrialization, the creation of a new technological mode is impossible.

Keywords: deindustrialization, neoindustrialization, reindustrialization, technological cognitive mode, an industrial coup.

Постановка проблеми. Революційні чи еволюційні зміни в соціально-економічному житті країни можуть уважатися доцільними в тому разі, якщо вони забезпечують досягнення країною гідного місця у світовій економіці серед країн із високим рівнем добробуту, високим рівнем доходів на душу населення. Досягнення таких показників успішності в сучасних умовах потребує усунення перепон розвитку, серед яких – суттєве зменшення невідновних природних енергетичних та матеріально-сировинних ресурсів, забруднення довкілля, що досягло загрозливих для людської життєдіяльності масштабів, поглиблення соціально-економічної нерівності як на міжнародному рівні між країнами, так і на національному рівні між громадянами країн, загострення міжнародної конкуренції між окремими країнами та ТНК, поглиблення суперечностей соціально-економічного розвитку та ін.

У цих умовах зростає важливість пошуку нових моделей економічного зростання, здатних забезпечити ефективне господарювання на якісно новій технологічній та технічній базі, яке без використання досягнень науково-технічної революції неможливе. Теоретичним підґрунтям пошуку шляхів використання досягнень сучасного етапу розвитку НТР може виступити концепція неоіндустріалізації, реалізація принципів якої має відповісти на новітні сучасні виклики.

Для України пошук моделі економічного розвитку має ще ту особливість, що країна за час незалежності втрачає свій промисловий потенціал. На тлі цього з'явилися думки, що нашій країні потрібно свій добробут будувати на основі розвитку не промисловості, а аграрного сектору економіки, оскільки країна наділена унікальними родючими землями та має сприятливі кліматичні умови для сільськогосподарського виробництва.

У формуванні валового внутрішнього продукту нашої країни продовжує зменшуватися частка промисловості. У структурі валової доданої вартості за видами економічної діяльності в ринкових цінах у 2018 р. порівняно з 2010 р. частка промисловості в Україні скоротилася з 19,1% до 17,5%, а частка сільського господарства за ці ж роки зросла з 7,4% до 10,9% [1]. Вивчення історії економічного розвитку країн, урахування уваги до промислового розвитку на рівні міжнародних організацій останнім часом дають змогу зробити висновок про необхідність зламу цієї тенденції, тому що економічне зростання країн і підвищення добробуту може забезпечити саме промисловість.

Розвиток промислового виробництва відбувається під впливом багатьох чинників, а зміни виробництва перетворюються на важливий чинник соціально-економічного прогресу суспільства. Перша промислова революція у Великобританії призвела до появи нової ери організації виробництва і соціально-економічного життя суспільства в кінці XVIII ст. і дала цій країні змогу тривалий час домінувати у світі. Друга промислова революція, яку називають революцією транспорту та комунікацій, сприяла розвитку прогресу завдяки вдосконаленню суднобудування, залізничного транспорту та винайденню телеграфії. Третя промислова революція завдяки докорінним змінам у науках (математиці, хімії, фізиці) подарувала світу багато новацій. Зокрема, завдяки появі електростанцій і нового виду енергії вдалося змінити технологію і запропонувати ринку великі партії дешевої сталі, нових видів ліків, фарб та інших хімічних речовин. Четверта промислова революція почалася приблизно в 1950 р., і пов'язана вона з комп'ютерами та електронною технікою. Розвинені країни світу, які першими запровадили ці та інші досягнення розвитку науки й промисловості, забезпечили собі домінування у світі. Використання досягнень чотирьох промислових революцій дало змогу змінитися й країнам, які не належали до промислово розвинених. Групу цих країн, що розвиваються, очолив Китай. Фахівці передбачають, що нині починається нова промислова революція – п'ята. Особливістю цього етапу є те, зазначає Пітер Марш, колишній редактор The Financial Times із промислової політики, автор книги «Нова промислова революція: споживачі, глобалізація та кінець масового виробництва», що значні зміни в обробній промисловості поширяться далеко за межі промислово розвинених країн [2]. Країни, що розвиваються, взявши собі за приклад у розвитку розвинені країни, зможуть досягти значних успіхів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості промислового та соціально-економічного розвитку на основі сучасних новітніх досягнень науки та техніки не залишилися поза увагою науковців. У їхніх працях досліджуються важливі аспекти розвитку промисловості, її впливу на економіку та соціально-економічні процеси країн як процеси неоіндустріалізації. Уважно вивчаються стратегії неоіндустріалізації транзитивних економік на макrorівні та макrorівні. Російські вчені велику увагу приділяють питанням утілення в практику ідей неоіндустріалізації, зазначаючи її важливість для модернізації економіки і наголошуючи на необхідності для цього

поєднання неоіндустріалізації з вертикальною інтеграцією, з формуванням приватно-державних та державних корпоративних структур. У працях українських учених, наприклад А. Задюї [3] та ін., досліджується багато проблем, пов'язаних із розкриттям особливостей утрати промислового потенціалу Україною та визначенням шляхів його відновлення на базі неоіндустріалізації.

Незважаючи на досить активне обговорення в наукових колах проблем неоіндустріалізації, все ж залишилося чимало дискусійних, невирішених у теоретичному плані питань. Зокрема, це стосується сутнісного термінологічного визначення цього явища, більш детального виявлення особливостей неоіндустріалізації порівняно з поняттям «реіндустріалізація».

Постановка завдання. Мета статті полягає у спробі довести важливість для економіки України негайного впровадження в практичну політику держави та окремих компаній ідей неоіндустріалізації, оскільки без цього неможливий розвиток країни у цілому та окремих її галузей на рівні, який забезпечує гідне місце у світовій економіці з урахуванням потужного ресурсного потенціалу країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі останнім часом спостерігалось скорочення обсягів промислового виробництва. За даними Євростату (економіка ЄС-28), частка промисловості в загальній доданій вартості зменшилася з 16,8% у 2005 р. до 15,5% у 2014 р. [4]. Така тенденція характерна для багатьох розвинутих країн світу і як проблема була предметом обговорення на рівні ЮНІДО. Незважаючи на те що деіндустріалізація промислово розвинутих країн може розглядатися як закономірний процес, пов'язаний із формуванням постіндустріальної економіки, все ж «посилення уваги до розвитку промисловості та промислової політики є одним із домінуючих трендів в еволюції сучасного світового господарства. Глобальна фінансово-економічна криза 2007–2008 рр. і подальша рецесія у низці держав і регіонів світу наочно продемонстрували, що ті країни і регіони, які мають більш розвинуту промисловість, здатні краще долати такі випробування та виходити з них сильнішими» [5, с. 26]. Серед країн, які не відчули великих утрат від світової кризи, виявилися східні країни.

Ці країни (наприклад, Китай) у сучасних умовах зосередили значний промисловий потенціал у тому числі й завдяки політиці деіндустріалізації західних країн Європи та США, які виводили промислове виробництво за межі своїх територій із метою пошуку вигоди за рахунок низьких витрат на ресурси та робочу силу

особливо. Свої ж економіки розвинені країни зорієнтували на сферу фінансів і послуг. І сьогодні виявилось, що орієнтиром для світового розвитку стають не країни Старого світу, а Китай, Індія, Індонезія, Бразилія, Росія, Мексика, Туреччина, які називають емерджентними країнами (Е7). Міжнародна консалтингова компанія PricewaterhouseCoopers (PwC) передбачає, що у 2040 р. потенціал економік цих емерджентних країн удвічі перевищить потенціал країн G7 (США, Німеччина, Японія, Великобританія, Франція, Італія і Канада) [6].

Підвищення уваги до промисловості в сучасних умовах зумовлене тим, що «саме індустрія, а точніше обробна промисловість, є головним генератором інновацій у сучасному світі, який забезпечує унікальне поєднання технологічного прогресу, зростаючої віддачі та недосконалої конкуренції, що становить основу історичних успіхів багатьох країн», – зазначається в дослідженні українських науковців [7, с. 6]. У країнах, де розвивається промисловість, накопичується науково-технічний потенціал розвитку, що дає їм змогу зміцнювати свої конкурентні позиції, підвищувати добробут людей і зміцнювати національну безпеку.

Стан промисловості в економіці України в сучасних умовах далекий від ідеального. Загальна кількість промислових підприємств не скорочується починаючи з 2016 р. Проте їх значно менше, ніж підприємств сільськогосподарського та рибного господарства, й особливо, ніж торговельних, як свідчать табл. 1 та рис. 1.

У 2018 р. частка промислових підприємств від загальної їх кількості в країні становила 14,09%, підприємств торгівлі – 26,5% і 19,0% припадало на підприємства сільськогосподарського та рибного господарства. Що ж до підприємств, які пов'язані з потенціалом сучасного стану науково-технічного прогресу – підприємств інформації та телекомунікацій, – їхня частка в загальній кількості підприємств дорівнює 3,0%.

Певна стабілізація чисельності промислових підприємств із 2016 р., на жаль, не компенсується відчутним зростанням їхньої продуктивності, хоча починаючи з 2016 р. індекси промислового виробництва стали показувати кращу динаміку, фактично йдеться про ознаки припинення тенденції скорочення обсягів промислового виробництва (табл. 2).

Зарано робити висновок про те, що в Україні припинився процес деіндустріалізації, хоча статистичні дані свідчать про певні стабілізаційні явища в розвитку промисловості, адже кількість промислових підприємств у 2018 р. збільшилася на 194 порівняно з 2013 р. (табл. 1), а індекси промислового виробництва у цілому

Таблиця 1. Кількість підприємств України за видами економічної діяльності

№ з/п	Види економічної діяльності	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	Всього підприємств	14 777	14 483	14 423	13 474	14 576	14 993
2	у т.ч.* сільське, лісове та рибне господарство	2 757	2 706	2 667	2 641	2 879	2 850
3	промисловість	1 903	1 873	1 883	1 828	1 998	2 097
4	оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4 238	4 064	4 023	3 673	3 910	3 978
5	інформація та телекомунікації	377	383	406	392	413	454

* Для прикладу вибрані підприємства лише окремих видів економічної діяльності, важливих для даного дослідження, тому загальна сума підприємств в таблиці не дорівнює наведеній кількості всіх підприємств.

Джерело: складено за даними [1]

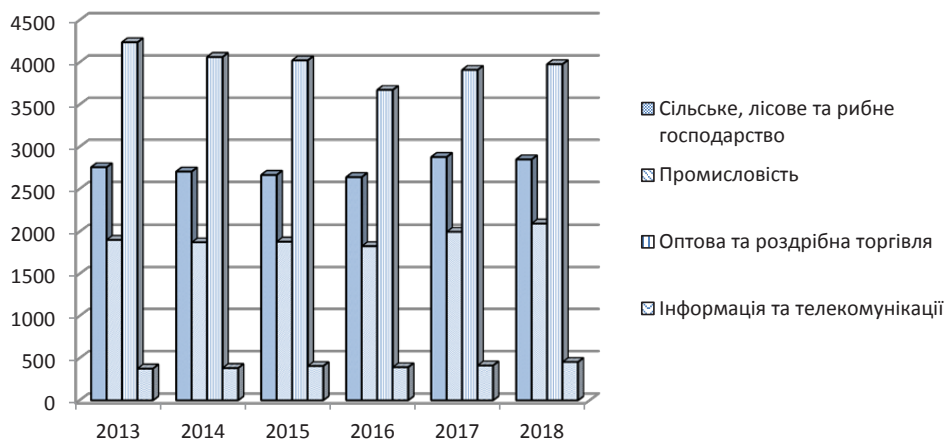

Рис. 1. Підприємства за окремими видами економічної діяльності

Джерело: складено за даними табл. 1

й обробної промисловості зокрема стали показувати позитивну динаміку. Все ж ці дані можна розглядати як ознаки можливості переходу до неоіндустріалізації.

Увага до розвитку промисловості в розвинених промислових країнах не означає простого відродження або повернення промислового виробництва на території цих країн. Йдеться про реалізацію нової концепції сучасного промислового розвитку – неоіндустріалізацію, що здійснюється на основі нових галузей, які розвивають цифрові технології, робототехніку, до того ж пронизують і видозмінюють традиційні галузі.

Важливість неоіндустріалізації для сьогодення зумовлюється кількома важливими обставинами. Сучасна обробна промисловість, що розвивається як важливий складник неоіндустріалізації, поширює нові знання та технології на інші галузі економіки, від чого підприємства інших галузей стають модернізованими. Неоіндустріалізація неможлива без галузей, що ґрунтуються на знаннях. Якщо такі галузі зникають унаслідок виведення за кордон у пошуках зиску за рахунок більш дешевої робочої сили чи внаслідок заміщення продукції цих галузей імпортом, відбувається деградація інших галузей, які залишаються в країні. Втрата технологічних досягнень однієї галузі призводить до деградації інших галузей.

Розвиток сучасної промисловості потребує розвитку науки, і, таким чином, створюється сучасний науково-технічний потенціал, підтримується висока якість робочої сили – STEM-персоналу (від Science, Technology, Engineering, Math (англ. – наука, технологія, інженерія, математика), під яким розуміють працівників, здатних сприяти розвитку і використовувати науку, технологію, інженерію, математику.

Своєчасність неоіндустріалізації для України не повинна викликати сумнівів. Прагнення отримати вигоду від

використання найродючіших земель світу та від сільськогосподарського потенціалу не дали змоги забезпечити українцям очікуваний рівень добробуту. Перетворення країни, яка має кваліфіковану робочу силу та все ще досить потужний науково-технічний потенціал, на аграрно-сировинний придаток просто неприпустиме і вимагає подолання такого ганебного становища.

Проте не можна беззаперечно погодитися з думкою про те, що перед нашою країною в першу чергу стоїть завдання проведення реіндустріалізації, а вже після цього варто переходити до неоіндустріалізації, пояснюючи це її відставанням від промислово розвинених країн, утратою потенціалу внаслідок розпаду Радянського Союзу і руйнуванням зв'язків єдиного народногосподарського комплексу. Небезпека полягає у тому, що спроба поетапно вирішувати ці питання може законсервувати науково-технічну відсталість нашої країни, яка буде активно підтримуватися ще й прагненням промислово розвинених країн перенести своє промислове виробництво вчорашнього дня в менш розвинені економіки, як це спостерігається з організацією виробництва застарілих автомобілів та інших товарів.

У цьому плані важливо детальніше розглянути кілька понять, які використовуються для обговорення проблем підвищення рівня промислового розвитку країни. До таких відносяться поняття «деіндустріалізація», «реіндустріалізація» та «неоіндустріалізація». Деіндустріалізація описує зниження рівня промислового розвитку економіки країн, втрату промислового потенціалу, що виникає внаслідок різних причин. Наприклад, для промислово розвинених країн деіндустріалізація, як уже зазначалося, була пов'язана із закономірним переходом до постіндустріального суспільства, виведенням промислового виробництва за межі своїх країн із метою

Таблиця 2. Індекси промислової продукції за видами діяльності за 2013–2018 рр. (% до попереднього року)

Вид діяльності	Код за КВЕД-2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Промисловість	V+C+D	95,7	89,9	87,0	102,8	100,4	101,6
Добувна та переробна промисловість	V+C	95,2	89,3	86,9	102,9	101,6	101,5
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	V	100,8	86,3	85,8	99,8	94,3	102,4
Переробна промисловість	C	92,7	90,7	87,4	104,3	104,8	101,1

Джерело: складено за даними [1]

використання переваг завдяки дешевим ресурсам, низьким стандартам екологічного контролю та дешевій робочій силі. Деіндустріалізація нашої країни зумовлена нерациональним управлінням народногосподарським комплексом в епоху командно-адміністративної економіки, що не дало змоги розробити перспективну програму структурних перетворень, адекватних тенденціям науково-технічного прогресу. Відставання економіки України посилилося дезінтеграцією промислових зв'язків у результаті розпаду союзної держави та Ради економічної взаємодопомоги східноєвропейських соціалістичних країн, ринковими перетвореннями, які створили умови для занепаду багатьох галузей промислового виробництва, непридатних для експорту.

Здається, терміни не повинні мати вирішального значення для практичної економічної політики, проте це не зовсім так, адже вони є частиною системи цінностей, економічної культури суспільства та окремих осіб, що приймають рішення – урядовців, лідерів бізнесу, формують орієнтири їхньої діяльності, яка може призвести до зміцнення економічного становища або не дасть змоги отримати реальні потрібні для суспільства результати. Поняття формують систему цінностей усього суспільства, працівників, політиків і впливають на прийняття важливих рішень у системі управління розвитком як окремих підприємств, так і всієї країни. Серед системи цінностей, що є частиною і водночас формують ділову культуру, в даному контексті є поняття «реіндустріалізація», яке протиставляється «неоіндустріалізації», наголошуючи на важливості дотримання послідовності розвитку промислового виробництва. Перше поняття більше орієнтує на просте відновлення промислового потенціалу, яке загрожує відставанням, незважаючи на те що під час уживання цього терміна додають, що воно відбувається на основі нового технологічного укладу, на новій науково-технічній основі. Реіндустріалізація сприймається як явище, система дій, які орієнтують не на принципове оновлення виробництва, докорінну зміну змісту процесу виробництва, а на зміну лише форм діяльності. Прикладом реіндустріалізації може бути відновлення роботи заводу з виробництва автомобілів на основі впровадження нового обладнання, енергозберігаючої технології. Проте виробляти цей завод буде ті ж самі автомобілі, хоча їх кількість буде більшою, ніж раніше, вони будуть більш комфортними для людей, але за основними принциповими характеристиками нічого принципового не змінюється. Ці продукти залишаються старими товарами, які належать старій епосі виробництва, що в цивілізаційному вимірі відходить у минуле, оскільки не означає появи інноваційних способів переміщення в просторі (наприклад, електрокарів).

Неоіндустріалізація передбачає значно більш глибокі перетворення виробничого процесу, зміну технології виробництва, іншу кваліфікацію робочої сили, зміну і форми самого продукту. При цьому слід мати на увазі, що якщо на виробничому підприємстві проведено суттєву реконструкцію, результатом якої є створення торговельно-розважального комплексу, зрозуміло: ніякі процеси неоіндустріалізації також не відбуваються. Реіндустріалізація та неоіндустріалізація мають певні спільні риси, їх не варто протиставляти абсолютно, одна може бути частиною другої. Прикладом такої неоіндустріалізації певного об'єкта може бути те, що частина підрозділів чи продуктів підприємства зазнають суттє-

вих змін, водночас окремі складники можуть бути просто оновлені (на принципах реіндустріалізації).

Неоіндустріалізація як самостійний та повний процес передбачає зміну не просто окремого об'єкта, а принципову зміну всієї системи виробничих, господарських процесів, процесу управління, встановлення взаємозв'язків між контрагентами виробництва на новій науково-технічній основі. Якісні характеристики змін у процесі неоіндустріалізації переважають над кількісними. Зміни мають відбуватися широко-масштабні, торкатися практично всіх галузей діяльності й базуватися на принципово іншій основі, яка зумовлена сучасною науково-технічною революцією. Під її впливом відбувається видозміна практично всіх індустріальних секторів країни, а ширина і глибина цих перетворень ведуть до трансформації цілих систем виробництва та управління як на рівні окремих суб'єктів господарювання, так і на макроекономічному рівні. Під впливом змін у промисловості мають відбуватися зміни і в інших видах економічної діяльності.

Економіка, до якої має призвести неоіндустріалізація, характеризується певними відмінними рисами, до яких належать поява принципово нових виробничих процесів, суттєва зміна структури видів економічної діяльності, індивідуалізація, наномініатюризація, біотехнологізація.

Важливими відмінними особливостями сучасної економіки є зміна структури зайнятості на користь зростання професій та робочих місць, пов'язаних з інтелектуалізацією праці; збільшення частки інноваційних продуктів та зростання впливу НДДКР на діяльність підприємств; автоматизація та роботизація виробництва; управлінські інновації; автоматизація управління. Новітнім ефективним елементом неоіндустріальних перетворень є хмарні технології, використання яких дасть змогу замінити серверну технологію, створити спільні дані для зберігання великих обсягів інформації, забезпечити доступність підприємств до неї і на цій основі відчутно знизити транзакційні витрати. Великі можливості відкриває застосування технологій 3D-друку, оскільки з'являється можливість суттєвого підвищення якості продукції, використання нових матеріалів для виробництва, зменшення відходів виробництва та викидів вуглецю і на цій основі зниження негативного впливу на довкілля. Технології 3D-друку можуть сприяти розвитку різних галузей економіки та відкривати нові можливості для підвищення якості життя, наприклад через застосування цієї технології в медицині. Усі ці та інші можливості готовий використовувати у своїй діяльності сучасний бізнес.

На основі результатів глобального опитування керівників підприємств, проведеного PwC, бізнес-лідери світу технологічний прогрес визнають головною глобальною тенденцією, у межах якої найбільший вплив на бізнес мають: технології блокчейн, безпілотні пристрої (дрони), тримірний друк, віртуальна реальність, доповнена реальність, Інтернет речей, штучний інтелект, роботи [8]. У цьому ж дослідженні наголошено на важливості цифрових трансформацій у промисловості, без яких вона не перетвориться на «Індустрію 4.0». На основі опитування лідерів бізнесу зроблено висновок, що інвестування у цифрові технології і створення цифрових підприємств є пріоритетом для 91% промислових компаній; також у процесі опитування було виявлено очкування, що цифровізація дасть змогу зосередитися на клієнтах і більш успішно вести регіональне виробництво.

Основою впровадження в діяльність підприємств нових можливостей є обробна промисловість, подальший розвиток якої передбачає не лише її діяльність із використанням випробуваних часом технологій, на основі чого створюються матеріально-технічні умови створення нових елементів (устаткування для 3D-друку, дронів і т. ін.), а й використання нових елементів для вдосконалення традиційних галузей.

Саме на промисловій основі формується диджиталізована (цифрова) економіка, досягнення якої можна вважати метою неоіндустріалізації в сучасних умовах.

Успішність проведення неоіндустріалізації щодо формування цифрової економіки можна визначати за Індексом цифрової інтенсивності – спеціального мікрорівневого показника, який характеризує доступність для підприємства 12 різних цифрових технологій, до яких належать: Інтернет принаймні для 50% зайнятих; використання фахівців з ІСТ; широкомовний доступ до Інтернету (30 мбіт/с і вище); мобільні Інтернет-пристрої принаймні у 20% зайнятих; наявність вебсайту; наявність вебсайту із сучасними функціями; наявність соціальних медіа; ERP; CRM; електронний обмін інформацією з управління ланцюгами поставок; оборот електронної комерції в розмірі понад 1% загального обороту; вебпродажі за моделлю «бізнес для споживача» (business-to-consumer, B2C) у розмірі більшому від 10% загального обсягу вебпродажів. Значення індексу варіюється в інтервалі від 0 до 12 [7, с. 26]. Для вимірювання рівня розвитку діджиталізації можна використовувати й інші показники: індекс цифрової можливості, індекс мережевої готовності, індекс інформаційного суспільства, індекс цифрового доступу, індекс цифрового поділу. Проте саме індекс цифрової інтенсивності найбільш повно характеризує саме діджиталізацію економіки, враховуючи складники цього індексу. Менше ніж 20% промислових підприємств ЄС мають індекс цифрової інтенсивності високий і дуже високий [7, с. 26].

За рівнем свого розвитку Україна відстає від країн групи як E7, так і G7. Але в розробленні стратегії розвитку країни у цілому та окремих підприємств потрібно орієнтуватися не на відродження старого промислового потенціалу, а на використання існуючих можливостей сфери промисловості країни задля побудови сучасної діджиталізованої економіки, інакше відставання подолати буде просто неможливо, адже країни, які наздоганяються, не стоять на місці. Успіх у подоланні відставання забезпечать не ідеї реіндустріалізації, а неоіндустріалізації, адже саме неоіндустріалізація орієнтує на побудову сучасної прогресивної економіки.

Цифрову економіку можна пов'язати з досягненням шостого технологічного укладу. Для України досягнення такого рівня розвитку – завдання, яке потрібно було вирішити давно. Сучасна економіка країни на 70% представлена галузями, що становлять III (електротехнічне, важке машинобудування, виробництво та прокат сталі, лінії електропередач, неорганічна хімія) та IV (автомобілебудування, кольорові метали, синтетичні матеріали, виробництво товарів довготривалого використання) технологічні уклади. Лише 3–5% припадає на V технологічний уклад (електронна, вимірювальна, оптико-волоконна техніка, програмне забезпечення, телекомунікації, виробництво роботів, інформаційні послуги) [9].

Під час визначення шляхів подолання відставання думки розділилися. Одні вважають необхідним шляхом долати відставання послідовність, тобто спочатку через реіндустріалізацію здолати відсталість, а потім уже приступати до подальших перетворень. Із цим не можна погодитися. Досягнення науки й техніки в сучасному світі, досвід промислового виробництва в нашій країні, можливість вивчення та застосування міжнародного досвіду дають змогу орієнтуватися відразу на найпередовіші напрями розвитку виробничих процесів і використовувати їх у практичній виробничій діяльності. Адже, не виробляючи мобільних телефонів та інших пристроїв, багато країн користуються можливостями цих технологій і в побуті, і в організації виробничої діяльності.

Важливість вирішення практичних питань упровадження в практику ідей неоіндустріалізації, а не реіндустріалізації зумовлюється ще й тим, що в колі науковців та науково-технічних фахівців уже обговорюються питання про перспективи переходу до сьомого технологічного укладу, який іде на зміну шостому укладу, досягнутому передовими промислово розвиненими країнами. Якщо Україна не буде орієнтуватися на новітні теорії розвитку, виникає загроза ще більшого консервування відсталості України від промислово розвинених країн.

На відміну від попередніх технологічних укладів сьомого укладу притаманне те, що продуктивною силою стане людська свідомість, як для шостого укладу продуктивною силою стала наука. Головним елементом сьомого технологічного укладу виступає креативний інтелект, тому цей уклад можна назвати когнітивним, адже людський капітал та наукоємність продукту відіграватимуть найважливішу роль в організації виробництва. Розвиток когнітивних технологій може призвести до виникнення нової галузі, яка прийде на зміну комп'ютерній індустрії. Серед нових когнітивних технологій прогнозують появу таких, як: нейровізуалізація, що базується на уявленні про прозорість мізків для нейронаук; когнітивні препарати, тобто такі, які суттєво підвищують працездатність на основі поліпшення інтелекту і пам'яті; когнітивні асистенти, під якими розуміють системи підтримки людини в мінливих умовах, наприклад автомобіль слідкує за безпекою руху як помічник водія; мізко-машинні інтерфейси (сучасний приклад – керування комп'ютером за допомогою погляду); штучні органи почуттів, які, наприклад, дають змогу розрізняти світло і темряву, або навіть створення штучної пам'яті, здатної перевершувати можливості мізків нині. Йдеться про те, що «технологіями сьомого укладу будуть соціогуманітарні технології й у першу чергу технології формування нових форм життєдіяльності на планеті, технології конструювання соціальної реальності ... при цьому комбінуватимуть живу і неживу природу» [10, с. 6–7]. Сьогодні це все ще здається фантастикою, як і прогнозування появи нової науки – сеттлеретики (від англ. settler – переселенець, resettlement – переселення), в основі якої лежить ідея паралелювання природного біологічного мозку людини з еквівалентним йому супернейрокомп'ютером. На соціогуманітарні технології майбутнього покладаються завдання не лише забезпечувати виробництво необхідних товарів та послуг, а й завдання не допустити використання можливостей технологій попередніх укладів на шкоду людству.

Висновки з проведеного дослідження. У сучасних умовах усі країни світу, які ставлять перед собою завдання досягати успіхів та забезпечувати конкурентоспроможність у глобальній економіці охоплені процесами неоіндустріалізації, яка створює нові високотехнологічні сектори економіки та є основою ефективного інноваційного відновлення її традиційних секторів. Україна в основу своєї промислової політики має всі можливості покласти концепцію неоіндустріалізації й орієнтуватися не лише на створення виробництва шостого технологічного укладу, а й виховувати готовність у суспільства, у лідерів бізнесу, політиків, окремих працівників заглядати вперед, сприймати новачі сьомого технологічного укладу та працювати над їх упровадженням.

Проведення подальших наукових досліджень потребує пошуку конкретних шляхів упровадження досягнень наукового та технічного прогресу на рівні

державної економічної політики, способів формування нової економічної культури та системи цінностей, що відповідають сьогоденню і створюють підвалини для подальшого розвитку суспільства у цілому, окремої людини. Кожен промисловий переворот вносить зміни в організацію виробництва, у життя суспільства. Ці зміни нескінченні, вони обмежені лише нашою уявою.

Останні промислові перевороти змінюють не лише виробничі процеси, а й життя суспільства у цілому, причому значно швидше і глибше, ніж це було раніше. Результатами змін виробничих процесів можуть стати й певні негативні наслідки, до яких можна віднести зростання структурного безробіття. Щоб не допускати загострення суспільних суперечностей, потрібно ретельно вивчати ті зміни, які відбуваються в сучасному світі, та прогнозувати наслідки цих процесів, формувати престижність заняття наукою, виховувати потребу навчатися впродовж усього життя.

1. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.09.2019).

2. Марш П. Новая промышленная революция. URL: http://www.unido-russia.ru/archive/num_14/art14_14 (дата звернення: 27.11.2019).

3. Задоя А.А. «Новая индустриализация» в контексте стратегических целей Украин. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2012. № 1(5). Т. 1. С. 146–154.

4. European Commission, Eurostat. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (дата звернення: 28.09.2019).

5. Вишневецький В.П. Глобальна неоіндустріалізація та її уроки для України. Економіка України. 2016. № 8(657). С. 26–43.

6. PwC. The long view: how will the global economic order change by 2050. PricewaterhouseCoopers LLP. 2017. P. 2. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=10.%09PwC.+The+long+view%3A+how+will+the+global+economic+order+change+by+2050.+PricewaterhouseCoopers+LLP%2C+2017.+P.+2> (дата звернення: 21.09.2019).

7. Смарт-промисловість в епоху цифрової економіки: перспективи, напрями і механізми розвитку : монографія / В.П. Вишневецький та ін.; за ред. акад. НАН України В.П. Вишневецького. Київ, 2018. 192 с. URL: <https://iie.org.ua/monografiyi/smart-promislovist-v-epohu-tsifrovoyi-ekonomiki-perspektivi-napryami-i-mehanizmi-rozvytku> (дата звернення: 21.10.2019).

8. Пуха Ю. Индустриальная революция 4.0. Анализ PwC, UN report World Population Ageing 1950-2050. Октябрь 2017. URL: <https://www.pwc.ru/ru/assets/pdf/industry-4-0-pwc.pdf> (дата звернення: 21.09.2019).

9. Семиноженко В. Какой уклад – такая экономика. URL: <http://www.semynozhenko.net/documents/227/> (дата звернення: 21.09.2019).

10. Федулова Л.І. Сьомий технологічний уклад: міфи, реальність та перспективи. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. 2012. № 01(8). С. 7–17.

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: ofitsiyni sait. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 21.09.2019).

2. Marsh Pyter. Novaia promyshlennaia revoliutsiia. URL: http://www.unido-russia.ru/archive/num_14/art14_14 (accessed: 27.11.2019).

3. Zadoia A.A. «Novaia yndustryalizatsiia» v kontekste stratehicheskikh tsele Ukrain. Biul. Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonom. Forumu. 2012. № 1(5). Т. 1. S. 146–154.

4. European Commission, Eurostat. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (accessed: 28.09.2019).

5. Vyshnevskiy V.P. Hlobalna neoindustrializatsiia ta yii uroki dlia Ukrainy. Ekonomika Ukrainy. 2016. № 8(657). S. 26–43.

6. PwC. The long view: how will the global economic order change by 2050. PricewaterhouseCoopers LLP, 2017. P. 2. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=10.%09PwC.+The+long+view%3A+how+will+the+global+economic+order+change+by+2050.+PricewaterhouseCoopers+LLP%2C+2017.+P.+2> (accessed: 21.09.2019).

7. Smart-promyslovist v epokhu tsyfrovoy ekonomiky: perspektivy, napriamy i mekhanizmy rozvytku : monohrafiia / [V.P. Vyshnevskiy, O.V. Vietska, O.M. Harkushenko, S.I. Kniaziev, O.V. Liakh, V.D. Chekina, D.Iu. Cherevatskiy]; za red. akad. NAN Ukrainy V.P. Vyshnevskoho; NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti. Kyiv, 2018. 192 s. URL: <https://iie.org.ua/monografiyi/smart-promislovist-v-epohu-tsifrovoyi-ekonomiki-perspektivi-napryami-i-mehanizmi-rozvytku> (accessed: 21.10.2019).

8. Pukha Yu. Yndustrialnaia revoliutsiia 4.0. Analiz PwC, UN report World Population Ageing 1950–2050. Oktiabr 2017. URL: <https://www.pwc.ru/ru/assets/pdf/industry-4-0-pwc.pdf> (accessed: 21.09.2019).

9. Semynozhenko V. Kakoi uklad – takaia ekonomyka. URL: <http://www.semynozhenko.net/documents/227/> (accessed: 21.09.2019).

10. Fedulova L.I. Somyi tekhnolohichniy uklad: mify, realnist ta perspektivy. Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Ekonomichna teoriia ta pravo. 2012. № 01(8). S. 7–17.

E-mail: tat7lit@gmail.com